

Beslutfattare och rådgivare

Det blåser som bekant på toppen och under den senaste tiden har detta varit fallet i synnerhet inom de amerikanska och brittiska underrättelsetjänsterna. Någon måste ju bära skulden för att uppgifterna om att Irak ruvade på farliga massförstörelsevapen i allt väsentligt var fantasifoster.

Denna tisdag utsåg president Bush kongressmedlemmen Porter Goss till ny chef för CIA. Utnämningen ska ännu godkännas av senaten, men Goss torde redan sitta säkert i sadeln. Han har gedigen spionbakgrund och har fungerat åtta år som ordförande för kongressens underrättelseutskott. I denna egenskap har han under de senaste månaderna kraftigt kritiserat CIA och krävt en genomgripande omorganisering av dess verksamhetsformer. I bakgrunden spökar naturligtvis de horribla upplevelsorna från den 11 september 2001.

Massmedierna och den breda publiken köper förbluffande ofta beslutfattarnas förklaringar om att de blivit vilseledda av sina egna underrättelsetjänster. Uppfattningen är både naiv och farlig. För det första gör den det lättare för politikerna att fly sitt ansvar. Och för det andra kan den allvarligt rubba det förtroende som av nationella skäl alltid borde finnas mellan statsledningen och underrättelsetjänsten.

Underrättelsetjänsterna tvingas ständigt servera motstridig eller diffus information åt sina regeringar, eftersom det ofta ligger i sakens natur att säker kunskap inte kan erhållas om potentiella fienders planer eller andra hotbilder. Underrättelsechefen kan rekommendera eller t.o.m. yrka på vissa åtgärder, men när det kommer till kritan så är det förstås statsledningen som fattar och således också borde ansvara för beslutet.

En kompetent statsledning måste därför kontinuerligt tolka all tillgänglig information i ett större sammanhang och agera eller parera i rätt ögonblick. Brist på handling kan nämligen också vara ödesdigert, såsom blev fallet t.ex. i september 2001.

Ett aktuellt historiskt exempel på detsamma är det finska högkvarterets handlingsförlamning veckorna och dagarna före den sovjetiska storoffensiven på Karelska näset försommaren 1944. Samtida aktörer med Mannerheim i spetsen medgav efteråt att man inte drog rätt slutsatser av de indicier som starkt pekade på att ”Ryssarna kommer, ryssarna kommer” – för att helt lösryckt citera titeln på en amerikansk filmkomedi från 1960-talet.

Sedermera har det kommit fram att högkvarterets handlingsförlamning inte bottnade enbart i Mannerheims oförmåga att tolka den information som underrättelseavdelningen stod till tjänst med. Minst lika fatalt var att det i praktiken inte fanns en klar hierarki mellan hans närmaste medarbetare, vilket förövrigt bekräftas i Aimo E. Juholas, Jyri Paulaharjus och Georg-Eric Strömbergs nyligen utgivna undersökning i frågan.

Jag övertygad om att Tarja Halonen, Erkki Tuomioja och Matti Vanhanen kunde ha utbyte av deras slutsatser. Och kanske också riksdagens grundlagsutskott. Vår nuvarande konstitution lämnar nämligen på ett bekymmersamt sätt dörren på glänt för olika tolkningar av vem som i en krissituation leder landet.